

Der er brug for nytænkning i bistandspolitikken

Andersen, Thomas Barnebeck; Jones, Edward Samuel

Published in:
Information,

Publication date:
2008

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Andersen, T. B., & Jones, E. S. (2008). Der er brug for nytænkning i bistandspolitikken. *Information*, 18-19.

Der er brug for nytænkning i bistandspolitikken

*Thomas Barnebeck Andersen, lektor, ph.d., Økonomisk Institut, Københavns Universitet
Sam Jones, ph.d. studerende, Økonomisk Institut, Københavns Universitet*

Til trods for en lejlighedsvis ophidset stemmeføring i globaliseringsdebatten er det uomtvisteligt, at globaliseringen har medført nogle positive ting: millioner af kinesere og vietnamesere er blevet løftet ud af fattigdom; Indien er i fuld gang med at gentage succesen; og IMF har identificeret et mindre vækstmirakel i (dele af) Afrika syd for Sahara.

Helt konkret har globaliseringen af varehandlen muliggjort teknologioverførsel mellem lande, og den har tilladt os alle at høste velfærdsgevinster som følge af øget specialisering. Ifølge tilhængerne af frie kapitalbevægelser har globaliseringen af finansmarkederne gjort det muligt for investorerne at søge profitable investeringer over hele kloden. Dette skulle sikre, at kun de mest produktive realøkonomiske investeringer bliver virkeliggjort. Enkelte har endog forhastet sig til at foreslå, at globaliseringen af kapital ville betyde ulandbistandens endeligt. Ideen er simpel: hvis den private kapital holder sig borte, så er betingelserne for profitable investeringer ikke til stede, hvoraf det følger, at offentlig kapital (læs: udviklingsbistand) vil være formålsløs.

I skrivende stund er dette billede dog en smule forplumret. Vi står midt i en tredobbelt krise: klimaet bløder, olie- og fødevarerpriserne er historisk høje, og de finansielle markeder får både hjertemassage og kunstigt åndedræt på en og samme tid. Mens disse tre aspekter umiddelbart kan synes uafhængige, er de i virkeligheden en del af den samme globaliseringshistorie. Den stigende velstand i Asien har været medvirkende årsag til klimaproblemet samt en vigtig årsag bag råvareprisernes himmelflugt siden 2002. Olielandenes samt asiaternes villighed til at finansiere det enorme amerikanske betalingsbalanceunderskud har været en medvirkende årsag til de lave renter, og dermed til den nuværende finanskrisen. Endelig har globaliseringen af finansmarkederne gjort det muligt for en boligkrise, som oprindeligt kun berørte omkring ti procent af det amerikanske boligmarked, at sprede sig til de globale markeder på kort tid.

Hvad betyder alt dette så for de fattige lande? På kort sigt betyder det ikke alverden. Disse lande har ingen nævneværdig eksponering over for de berørte finansielle aktiver, og de lokale finansielle markeder er som hovedregel underudviklede og

isolerede. Råvareprisernes eskalering er derimod en anden sag. Mens mange råvareeksportører har tjent godt på de stigende priser, har mange af de svageste lande set deres energi- og fødevarerudgifter sprænge budgetterne. På mellemlangt sigt vil den globale afmatning, som er undervejs, blot forstærke de svageste landes eksisterende problemer. Det er altid de svageste som bærer de tungeste byrder, og denne gang er ingen undtagelse.

Globaliseringen skaber derfor nye muligheder og nye risici, og fordelingen af disse er skæv. Det er der sådan set ikke noget nyt i. Det nye er imidlertid, at de seneste begivenheder har vist, hvorledes uafbrudte ændringer af den globale økonomis underliggende strukturer gør det stadig sværere at navigere. Disse ændringer er ekstremt svære at forstå og reagere på, specielt når de indtræffer hurtigt. Den igangværende kreditkrise er et fint eksempel. I løbet af sommeren 2007 afviste de fleste kommentatorer den begyndende amerikanske boligkrise med henvisning til, at den blot var et isoleret og kortvarigt problem. Selv investorerne på det amerikanske aktiemarked betragtede det som et lokalt problem, der ikke ville sprede sig. Mange overså ganske enkelt, hvorledes finansiell innovation havde ændret strukturerne fundamentalt. Et andet eksempel er fremkomsten af de store statsejede investeringsfonde, som først for alvor kom ind på investorernes radarskærme i begyndelsen af 2007. I dag er disse fonde betydningsfulde aktører på de internationale finansielle markeder, der allerede har ændret markedsstrukturen på afgørende måder. Et tredje eksempel er Kina, som i løbet af kort tid er blevet en helt afgørende spiller i Afrika; og kineserne agerer efter et helt anderledes sæt af "spilleregler" end de vestlige aktører. Endelig er det uklart, hvordan forskydningerne i de globale magtbalancer vil påvirke de formelle spilleregler i verdensøkonomien.

I en stadig mere foranderlig global sammenhæng er historiske erfaringer ikke et pålideligt navigationskompass. I stedet er der brug for evnen til at navigere uden kompas, og her spiller kompetent regeringsførelse en stadig mere afgørende rolle. Kompetent regeringsførelse er imidlertid ikke ensbetydende med nul korruption og demokratisk kontrol, som flertallet af vestlige bistandsorganisationer synes at mene. Begrebet henfører i stedet til adaptive egenskaber som evnen til fortløbende omstilling i takt med at de eksterne betingelser ændrer sig samt villigheden til at eksperimentere for at finde ud af, hvad der virker, og ikke virker. Kineserne og vietnameserne synes at have forstået dette, og det til trods for både omfattende korruption og en udemokratisk styreform.

Bistanden kan og bør spille en vigtig rolle i den nuværende globale kontekst, men der er brug for at fjerne fokus fra standardiserede reformpakker og i stedet rette

blikket mod at skabe et miljø, som er befordrende for kreative løsninger, vovede beslutninger samt eksperimenterende politikker. Det kan måske lyde bizart i lyset af de finansielle alkymisters seneste hærgen, men såvel store som små politikeksperimenter har spillet en ganske betydelig rolle i Kina. Og hvor privat kapital ofte er kortsigtet og snæversynet, så kan offentlig kapital såsom bistand være både langsigtet, risikovillig og tage samfundsmæssige hensyn. Bistand kan dermed understøtte kreative og eksperimenterende tiltag. Det er værd at uddybe lidt nærmere, hvorfor markedet ikke vil sikre den nødvendige grad af samfundsgavnlig eksperimenterende adfærd. Betragt følgende lille fortælling: Efter mange forgæves forsøg, og efter at have lånt mange penge i banken og hos den nærmeste familie, opdager en ung indisk iværksætter, lad os kalde ham Pranab, at IT ydelser har et lukrativt eksportmarked. Eksport af IT ydelser passer *tilfældigvis* helt perfekt til Indiens situation: IT ydelser er ikke begrænsede af Indiens utilstrækkelige fysiske infrastruktur, men kan i stedet nyde godt af billig, veluddannet og tilmed engelsktalende arbejdskraft. Inden længe aflurer andre iværksættere Pranabs ide, og pludselig eksporterer Indien masser af IT ydelser. Den information, som Pranab har tilvejebragt, nemlig at eksport af IT ydelser er en god forretning, har stor samfundsmæssig værdi. Problemet er imidlertid, at Pranab, medmindre han har et helt usædvanligt samfundssind, ikke tænker over informationens samfundsmæssige værdi. Og eftersom det er ganske risikabelt at eksperimentere, og tillige koster både tid og penge, vil Pranab eksperimentere mindre end det samfundsmæssige hensyn tilsiger. Det er netop her, at udviklingsbistanden kan spille en vigtig rolle: den skal stille risikovillig kapital og navigationsekspertise til rådighed; bistanden skal hjælpe med at designe og søsætte dristige pilotprojekter med potentiel stor samfundsværdi.

Den store udfordring for bistanden er at udruste udviklingslandene med evnen til at navigere i en hastigt foranderlig global kontekst samt evnen til at opdage nicherne i den globale produktionskæde. Det handler mere om at turde tænke anderledes, endog dristigt, end om at kopiere de rige landes institutioner. Det er den lære, som bistandsorganisationerne bør drage af finanskrisen. Vi skal samtidig som danske skatteydere forstå, at mange dristige bistandsprojekter vil støde på grund, men det er prisen for at opdage guldæggene. Og vi har faktisk tidligere udvist den rette pionerånd: for snart 40 år siden bidrog danske skatteydere til opdagelsen af et kenyansk guldæg: havebrug (og i særdeleshed eksport af blomster).